

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Hallituksen esitysluonnos yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi ei kohdistu suoraan hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla oleviin palveluihin, mutta sillä tulee olemaan välillisiä vaikutuksia hyvinvointialueille. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue näkee muutoksen kannatettavana ehdolla, että hallitus huomioi hyvinvointialueiden rahoituksessa siitä aiheutuvat tulevat uudet kustannukset hyvinvointialueille.

Yleistuki on tarkoitettu ensisijaiseksi toimeentulon turvaksi työttömille, mutta viimesijainen toimeentulotuki jää edelleen sosiaalihuollon vastuulle. Hyvinvointialueella nähdään tärkeäksi hallituksen varmistaa, ettei yleistuen käyttöönotto siirrä painetta sosiaalipalveluihin tai toimeentulotukeen, erityisesti tilanteissa, joissa yleistuki ei kata kaikkia tarpeita. Hallituksen esityksessä korostetaan työttömien aktivointia ja palveluihin ohjaamista. Tämä voi lisätä tarvetta monialaiselle yhteistyölle, erityisesti silloin kun asiakkaalla on sosiaalihuollon palvelutarpeita (esim. päihde- tai mielenterveyspalvelut).

Nuorista, jotka asuvat vanhempiensa luona ja eivät täytä työssäoloehtoja, voi muodostua uusi asiakasryhmä sosiaalityöhön, koska heidän toimeentulonsa ja palvelutarpeensa voivat jäädä puutteellisesti katetuiksi tällä hallituksen esityksellä.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Muutokset voivat lisätä palvelutarvetta erityisesti ikääntyneiden ja lapsiperheiden keskuudessa, joiden tulot pienenevät. Tarveharkinnan muutokset voivat muuttaa asiakasprofieileja sosiaalipalveluissa, kun tuki kohdistuu eri tavalla kuin aiemmin. Hyvinvointialueella arvioidaan, että yleistuen saajille syntyy edelleen usein tarve viimesijaiselle toimeentulotuelle, mikäli yleistuen taso

jää alhaiseksi eikä yleistukeen tehdä indeksikorotuksia. Lisäksi, vaikka teknisesti prosessi yksinkertaistuu, tuen kytkeminen tiukemmin velvoitteisiin (esim. työnhaku, koulutus, kuntoutus) voi kasvattaa niiden asiakkaiden riskiä jäädä ilman yleistukea, jotka eivät kykene täyttämään ehtoja. Tämä voi lisätä kotitalouksien riskiä köyhyyteen ja huono-osaisuuteen.

- **Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin**

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa lausuntonaan, että muutokset tulevat vaikuttamaan asiakasprofiileihin ja palvelutarpeisiin, mikä johtaa asiakasmäärien ja aktivointisuunnitelmien aikaistumiseen ja niiden laatimisten määrään. Hyvinvointialue toteaa sen vuoksi lausuntonaan, että hallituksen tulee siten samalla varmistaa hyvinvointialueiden riittävä rahoitus lisääntyvien palvelujen tuottamiseen eli lisääntyvään henkilöstötarpeeseen. Yleistuen kytkeminen tiukemmin velvoitteisiin tulee lisäämään sosiaali- ja terveydenhuollon kysyntää ja siirtää kustannuksia hyvinvointialueille. Ilman resurssien lisäystä ei hyvinvointialueella ole tosiasiallisia mahdollisuuksia ottaa vastaan kasvavaa määrää asiakkaita, joiden tuen tarpeet liittyvät ensisijaisen etuuden puuttumiseen.

- **Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista**

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa, että hallituksen esitys ei sisällä resurssitarpeiden arviota hyvinvointialueille, vaikka se tuo esityksessään esiin useita tehtäviä ja vastuita, jotka voivat lisätä hyvinvointialueiden työmäärää ja edellyttää lisä resurssointia erityisesti sosiaalipalveluissa, kuntoutuksessa ja monialaisessa yhteistyössä.

- **Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä (2 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)**

-

- **Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista**

-

- Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
-
- Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta
-
- Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista
-

- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta

Hyvinvointialue toteaa, että sinänsä työvoimaviranomaisen taholta tuleva etupainotteinen varmistaminen on kannatettavaa, mutta sen ei voida katsoa johtavan siihen, että muiden toimijoiden järjestämisvastuulla olevia palveluita, jotka edellyttävät kyseisen toimijan lakisääteisen palvelutarpeen arvioinnin tekemisen, kirjataan lakiin työnhakijaa velvoittavasti. Todetaan lisäksi, että nähdään tarpeelliseksi arvioida ja varmistaa ohjautuminen työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettuun monialaiseen palvelutarpeen arviointiin, kun sen tarve todetaan olevan käsillä. Lain sanamuotojen muotoilu ja perustelutekstien muotoilu on kuitenkin syytä tehdä siten, etteivät ne itsessään tule aiheuttamaan turhaa ohjautumista asiakkaita velvoittavalla tavalla hyvinvointialueille.

- Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä

-

- Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista

Hyvinvointialue lausuu huolenaiheena hallituksen esityksestä puuttuvat niin juridiset kuin kokonaisvaikutusten arvioinnit hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla oleviin palveluihin.

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

-

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

-

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

-

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

-

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

-

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

-

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

-

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

-

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

-

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

-

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

-

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

-

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Hyvinvointialue toteaa, että sinällään kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muutosesityksen perusajatus, parantaa pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella yleistukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja työvoimaviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapalveluun, on kannatettava.

Toisaalta hyvinvointialueen huoli kohdistuu hallituksen esitykseen, että yleistukilainsäädännön takia tehtävät muutokset lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta voivat vaikuttaa niiden henkilöiden lukumäärään, jotka tulevat mainitun lain soveltamispiiriin, ja silti hallitus on jättänyt toteuttamatta hyvinvointialueille kohdistuvat resurssivaikutusten arvioinnit. On selvää, että resurssitarve tulee

lisääntymään, kun arvioidaan hallituksen tekemiä, irrallisia, toisiinsa kytkeytyviä, muutosesityksiä. Hyvinvointialueiden on huomioitava esitetyt muutokset palveluohjauksessa ja toimeentuloturvan kokonaisuudessa. Tämä lisää resurssitarvetta.

Jos taas on arvioitu, että asia muuttuu tulevassa hallinnollisen työn keventämiseen tähtäävässä lainsäädäntötyössä, hyvinvointialue toteaa huolensa tapaan toteuttaa lainsäädäntöuudistuksia erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien kansalaisten näkökulmasta. Hallituksen esityksistä puuttuvat nyt niiden yhteensovitus ja siten kokonaisvaikutusten arviointi, jotta ylipäänsä voitaisiin arvioida, millaista järjestelmää Suomeen ollaan muodostamassa ja mitä vaikutuksia kaikilla ehdotetuilla muutoksilla on hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla oleviin tehtäviin, asiakasmääriin ja henkilöstötarpeeseen. Hyvinvointialueen on myös varauduttava kasvavaan yhteistyöhön kuntien työllisyyspalveluiden ja Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

-

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

-

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

-

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

-

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

-

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Muuta lausuttavaa

-

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Sosiaalityö, sosiaalityön
tehtäväala